

Sundbyberg, 2021-10-15

Dnr.nr: S2021/04731

Vår referens
Mia Ahlgren

Mottagare: s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Remissvar Tillgänglighetsdirektivet SOU 2021:44 Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 49 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar cirka 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla.

Sammanfattning

Tillgänglighetsdirektivet, känt som den europeiska tillgänglighetslagen, antogs 2019 av EU och ska vara infört i nationell lag senast i juni 2022. Lagen omfattar krav på tillgänglighet för produkter och tjänster med syftet att ta bort hinder på den inre marknaden och att stärka förutsättningarna för personer som annars möter funktionshinder att åtnjuta sina mänskliga rättigheter. Under utredningen ställdes dessa syften mot varandra och tolkningen landade i att prioritera det som ansågs handla om nytta för företagen framför rättighetsperspektivet.

Betänkandets slagsida riskerar leda till att resurser slösas på att slippa genomföra tillgänglighetskrav. Det är långt ifrån syftet med direktivet. I vårt särskilda yttrande¹ finns konkreta förslag till ändringar som behövs för att svensk lag ska vara i linje med direktivet.

- Stryk ordet digitala från titeln på svensk lag och förordning
- Ändra oskäligt betungande till "oproportionerligt stor börda"
- Lägg bestämmelser om oproportionerligt stor börda i föreskrifter
- Inför artikel 24.2 om andra unionsakter, inklusive upphandling
- Inför artikel 29.2 om klagomålsstruktur för konsumenter
- Utred och inför krav på tillgänglighet till byggd miljö, lärplattformar, digitala läromedel och i hela kollektivtrafiken
- Renodla PTS roll och ta bort uppgifter utöver direktivet Konsumentverket, inte MFD, bör få särskild uppgift.
- Funktionsrättsorganisationernas bör involveras i övervakning
- Använd EN 17161 Tillgänglighet genom universell utformning

¹ Särskilt yttrande från Funktionsrätt Sveriges expert, sidorna 511-516 i betänkandet.

Sedan vi skrev vårt särskilda yttrande till betänkandet har vi insett att förslagen ytterligare begränsar direktivets egentliga omfattning. EU-kommissionen har dessutom publicerat ett utkast till standardiseringsmandat med innehåll som understryker våra synpunkter i de underlag som vi tidigare lämnat till utredningen. Vi ger fler konkreta förslag i remissvaret. Vår förhoppning är att fler remissinstanser ska se att detaljer har förlorats.

Inledande synpunkter

Gemensamma tillgänglighetskrav på produkter och tjänster i enlighet med åtaganden i Funktionsrättskonventionen underlättar borttagandet av hinder på den inre marknaden, men betänkandet lägger tyngdpunkten på kostnader i stället för nytta. Det vittnar om bristande kunskap om mänskliga rättigheter och tillgänglighet hos de som har makt och ansvar.

Titeln på betänkandet, Tillgänglighetsdirektivet, kan förleda läsaren av dokumentet att tro att detta faktiskt är den text som EU beslutade om 2019. Men texten är en tolkning av direktivet med förslag till genomförande av valda delar av direktivet i svensk lag (se bilaga 6). Betänkandet inleds med att hävda att detta är ett "fullharmoniseringsdirektiv" för att skapa "en europeisk standard" för tillgänglighet. EU använder inte dessa begrepp. Utredningens förslag är inte fullt harmoniserade. De begränsar genomförandet av direktivet och undantagen i direktivet har fått oproportionerligt stort utrymme i förslaget till svensk författning.

Medan tillgänglighet har blivit ett konkurrensmedel och en självklarhet för stora internationella företag, särskilt de största teknikjättarna, så ligger Sverige långt efter utvecklingen. Regeringen har inte prioriterat frågorna och har inte säkerställt regelefterlevnad när det gäller lagar om tillgänglighet till byggd miljö sedan 60-talet, tillgänglig kollektivtrafik sedan 70-talet, enkelt avhjälpta hinder och skall-krav på tillgänglighet i upphandlingslagen. De förhandskrav på tillgänglighet som har gällt strukturfonderna, har bara tillämpats när det gäller Socialfonden. Regionalfonden, som hanterats av Tillväxtverket och Näringsdepartementet, har inte arbetat med tillgänglighet i den betydelse som avses, nämligen för att ta bort funktionshinder.

Med ett bättre genomförande av webbtillgänglighetsdirektivet och tillgänglighetslagen har Sverige förutsättningar att utveckla kunskap och samarbeten som leder till innovationer som kan bidra till att fullgöra åtaganden om mänskliga rättigheter, närma sig de globala målen för hållbar utveckling och stärka konkurrenskraften för företag.

Synpunkter på vissa förslag

Betänkandets bilaga 6 ger en viss överblick av hur stora delar av direktivets artiklar föreslås undantas i svensk författning. Trots detta är det inte lätt att överblicka vilka detaljer som gått förlorade i förslagen och vilka konsekvenserna kan bli.

Kapitel 10 Val av författning

Funktionsrätt Sverige tillstyrker en samlad lagstiftning i en ny lag, men vi avstyrker kraftfullt förslaget att lägga till "digital" i namnet på lagen (10.5). Det är missvisande och överensstämmer inte med EU:s titel och innehållet i direktivet. Krav på tillgänglighet rör även det som inte är digitalt, manualer, kundservice och kan tillämpas i fler sammanhang för fler produkter och tjänster.

Genomförandelagen ska omfatta nödkommunikation (10.4.2).

Det räcker inte med att hänvisa till ett avtal mellan staten och SOS alarm när det finns krav i direktivet (artikel 2.3). Sverige har fått kritik från FN för brister i nödkommunikation som regeringen i sitt svar till FN² sagt att man inte åtgärdat alls. I synnerhet efter erfarenheterna av pandemin, kräver nödkommunikation reglering. Det går inte att förlita sig på ett avtal med en leverantör. EU-kommissionen har också föreslagit att en ny harmoniserad standard ska utvecklas.

Vi tillstyrker hänvisning till tillgänglighetsdirektivet i andra författningar, såsom lagen om elektronisk kommunikation, radioutrustningslagen (10.4.3), e-handelsförfattningar (10.4.6). **Men vi anser, i motsats till utredningen, att det ska finnas hänvisningar i fler lagar**, t ex, i radio- och tvlagen (10.4.4), reglering som rör banktjänster (10.4.5) och i lagen om offentlig upphandling (10.4.8).

När det gäller elektronisk kommunikation (10.4.1) vill vi framhålla avsaknaden av aktiv involvering i processen för genomförandet av kodexen för elektronisk kommunikation i Sverige. EU har kritiserat Sverige för att inte ha infört denna lagstiftning i tid. Bestämmelserna i kodexen som rör personer som möter funktionshinder som går utöver Tillgänglighetsdirektivet måste även införas fullt ut i svensk författning.

När det gäller lagen om offentlig upphandling (10.4.8) räcker det inte med ett uppdrag till Upphandlingsmyndigheten med riktade medel för

² Sveriges svar på frågor från FN 2019

<https://www.regeringen.se/rapporter/2019/10/sveriges-sammanslagna-andra-och-tredje-rapport-till-fns-kommitte-for-konventionen-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning/>

informationskampanjer. Detta behöver kopplas till användning av de harmoniserade standarder som utvecklas. Det krävs även uppdrag som rör statistik om tillgänglighetskrav samt uppdrag till Konkurrensverket om tillsyn av obligatoriska krav på tillgänglighet i offentlig upphandling inklusive ramavtal.

Optionen som ställer krav på bebyggd miljö ska användas (10.4.9).

Funktionsrätt Sverige anser att möjligheten att ställa krav inom fler områden ska användas. Ett enhetligt regelverk bidrar till kunskap och kostnadseffektiva lösningar för ett inkluderande och hållbart samhälle. Det pågår en försvagning av den svenska regleringen om tillgänglighet till byggd miljö. Tillsyn och systematisk tillämpning av krav har brutit i flera decennier. Den europeiska standarden EN 17210 som tagits fram för tillgänglighet till byggd miljö i upphandling på uppdrag av EU-kommissionen föreslås bli harmoniserad för den inre marknaden. EU har även kopplat tillgänglighet till hållbar utveckling och energieffektivisering som gäller renovering.³

Funktionsrätt Sverige tillstyrker en syftesparagraf i lagen (10.6), men den ska vara i linje med direktivets artikel 1 och skäl 103. Det är väsentliga skillnader i förslaget. Direktivet är tvärsektoriellt och syftar till att ta bort hinder på den inre marknaden genom att komma överens om gemensamma tillgänglighetskrav. Detta gäller som utgångspunkt även för andra produkter och tjänster än de som definieras i direktivet.

Eftersom EU och alla medlemsländer antagit konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, har de också åtagit sig att ändra lagar och standarder för tillgänglighet i sina länder. Syftet är alltså direkt kopplat till konventionen och ska undvika att en fragmentisering av tillgänglighetskrav utvecklas i medlemsländer.

Vi avstyrker det generella förslaget om att regleringen ska ske på så låg författningsnivå som möjligt (10.8). Det behövs en lag, vilket utredningen också föreslår, och en logik för omformuleringar och placering på olika nivåer. Det saknas och har gjort det svårt att se vilka detaljer i direktivet som försvunnit eller omtolkats.

Kapitel 11 Krav på tillgänglighet

Funktionsrätt Sverige konstaterar att bilagorna med tillgänglighetskraven (11.1) är hjärtat i direktivet. De kommer ligga till grund för ny unionsrätt, tillämpning av generella tillgänglighetskrav och de i direktivet definierade varorna och

³ Meddelande Renovation wave där tillgänglighet är en princip. Koppling EU-fonder. https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/eu_renovation_wave_strategy.pdf

tjänsterna. Införandet av dessa krav ska därför ligga på hög författningsnivå. Tillgänglighetskraven i direktivtexten är grunden, även om det kommer flera harmoniserade standarder, genomförandeakter och andra stödjande dokument. Undantag kan däremot förändras genom delegerade akter enligt artikel 14.7 och 26 i direktivet. För att inte göra undantag till regel och för att undvika behov att ändra lag och förordning bör undantag ligga i föreskrifter.

Funktionsrätt Sverige anser att utredningens bedömning när det gäller krav som ska gälla språk i banktjänster (11.6) är obegriplig och ologisk i relation till utredningens övriga resonemang. Krav på begriplighet är en grund i tillgänglighetskraven i bilagor till direktivet. Att bedöma om en standard kopplad till andra unionsrättsakter ska stå över krav på begriplighet i ett direktiv är inte en fråga för en nationell utredning. Samma regler ska gälla på den inre marknaden (se även avsnitt om harmoniserade standarder).

Artikel 24.2 om andra unionsakter ska införas i svensk författning Funktionsrätt Sverige avstyrker kraftfullt utredningens tolkning (11.7) av direktivets artikel 24.2. Utredningen tycks mena att EU, i ett demokratiskt fattat beslut med alla kvalitetsgranskningar, har begått ett formellt fel. Om utredningens argument vore hållbara, så skulle Sverige ha agerat tidigare. Direktivet är antaget av EU, och utredningens uppdrag är att genomföra det i nationell lagstiftning.

Tillgänglighetsdirektivet är horisontellt, tvärsektoriellt, men sekretariatet verkade tidigt i sin process, ha fastnat i att detta skulle vara ett begränsat fullharmoniseringsdirektiv som om det skulle gälla en begränsad sektor. Utredningen verkar inte heller ta hänsyn till artikel 4 i Funktionsrättskonventionen om skyldigheten att ändra lagar inte bara vid ratificeringen utan även framtida lagar och bestämmelser. När nya lagar tas fram inom EU måste de överensstämma med konventionen (inom EU:s kompetens). Motsvarande gäller förstås även Sverige, där det brukar kallas transformering, men där utredningen är ett exempel på att det inte genomförs systematiskt.

Ett tecken på att sekretariatet har missuppfattat direktivet är att hänvisningar till den europeiska tillgänglighetslagen förs in i flera unionsakter. Formuleringen, "in accordance with Union law harmonising accessibility requirements for products and services",

används i den europeiska kodexen för elektroniska kommunikationer⁴ och det finns förstås referenser i upphandlingsdirektiven⁵. Det finns liknande formuleringar i förordningar om EU:s strukturfonder⁶ som rör Europeiska Socialfonden och Regionalfonden.

Om regering och riksdag beslutar att inte införa en bestämmelse i svensk författning som motsvarar artikel 24, har vi inte genomfört direktivet fullt ut. I praktiken riskerar det svenska näringslivet att fortsätta halka efter andra länder när det gäller att veta hur det är möjligt att visa på överensstämmelse med krav på tillgänglighet. Vi bevakar frågan och regeringen riskerar ett överträdelseförfarande om inte artikel 24 med flera bestämmelser genomförs.⁷

12 Harmoniserade standarder

Funktionsrätt Sverige anser att den svenska lagen måste vara tydlig när det gäller artikel 15 och 25 i direktivet. Utredningen har fått texter från oberoende experter på standardisering, men valt annan text som nästan enbart handlar om en befintlig standard – EN 301549. Det hade underlättat att förstå harmoniserade standarder⁸ och hur de används. Men det saknas även beskrivning av de standarder för tillgänglighet som EU-kommissionen redan "beställt" och kunskap om hur fler kan delta i standardiseringsarbetet.

Företag har länge varit engagerade i internationella standarder för tillgänglighet för att slippa kostnader för att anpassa sina produkter och tjänster till olika regelverk. Alla 182 stater som antagit konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning har åtagit sig att ta fram lagstiftning och standarder för tillgänglighet.

⁴ Flera hänvisningar i flera artiklar 102, 103, 109 med fler i EU2018/1942 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2018.321.01.0036.01.ENG

⁵ Till exempel upphandlingsdirektivet artikel 42 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0024>

⁶ Sök på tillgänglighet i lagrådsremiss om kompletterande bestämmelser till EU:s förordningar om sammanhållningspolitiken. https://www.regeringen.se/4a8d1d/contentassets/bc526ed9d57649faaeabce2270e00d45/1170025_lrr_kompletterande-bestammelser-298s_2.pdf Det finns exempel i skäl 6 i EU:s förordning om strukturfonderna EU2021/1060 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021R1060> och artikel 6 och 28 i EU2021/1057 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R1057> och skäl 5 med direkt koppling till konventionen i EU2021/1058 <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/1058>

⁷ [Överträdelseförfarande | Europeiska kommissionen \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/1058)

⁸ EU:s beskrivning av harmoniserade standarder, hämtad 10 oktober 2021 https://ec.europa.eu/growth/single-market/european-standards/harmonised-standards_en

Efter att betänkandet publicerades har EU-kommissionen presenterat förslag till standardiseringsbegäran som diskuteras brett bland olika intressenter⁹. Förslaget omfattar revidering och harmonisering, inte bara av EN301549 utan även av de andra två tillgänglighetsstandarder som redan tagits fram på uppdrag av EU-kommissionen för användning kopplat till exempelvis upphandlingsdirektivet. Det finns en processtandard; Tillgänglighet genom universell utformning EN17161 kan användas för flera unionsakter, samt en standard för tillgänglighet och användbarhet i byggd miljö EN17210. Dessutom föreslår EU-kommissionen tre nya harmoniserade standarder för

- Krav på information om produkter som inte är digital
- Supporttjänster (helpdesk, telefonsupport m.m).
- Nödnummer och svar på det.

Det är endast EN 301549 och delvis den nya standard som rör nödkommunikation som rör digital tillgänglighet. De övriga rör tillgänglighet utöver det digitala, vilket stärker vårt argument mot att avgränsa omfattning genom att lägga till "digitala" i titel på svensk lag.

Genom EU-kommissionens förslag till standardiseringsbegäran är det tydligt att de harmoniserade standarder som ska revideras eller tas fram ska kunna användas för andra unionsakter. Det står i direktivet (artikel 25) att överensstämmelse med harmoniserade standarder och tekniska specifikationer som tagits fram i enlighet med artikel 15 eller delar därav ska utgöra antagande om efterlevnad (presumption of compliance) med artikel 24. I artikel 24 anges att alla produkter och tjänster som uppfyller kraven i bilaga 1 ska antas fullgöra relevanta skyldigheter om tillgänglighet i andra unionsakter om inte något annat föreskrivs i dessa.

13 Oproportionerligt stor börda eller grundläggande ändring Funktionsrätt Sverige anser att begreppet oproportionerligt stor börda (inte oskäligt betungande) ska användas i lagen. Det överensstämmer med direktivet. Vi ser en risk för sammanblandning med diskrimineringslagens krav på skäliga åtgärder för tillgänglighet.

Vi betonar att undantag kopplat till grundläggande ändring och/eller oproportionerligt stor börda, beskrivs som exceptionella undantag (skäl 66). Det är viktigt att ekonomiska aktörer lägger resurser på att uppfylla

⁹ European Disability Forum har publicerat synpunkter på utkastet till standardiseringsbegäran som ger en bakgrund till förslaget. <https://www.edf-feph.org/publications/edf-position-paper-on-european-commissions-draft-standardisation-request-for-the-european-accessibility-act/>

det som efterfrågas, nämligen tillgänglighetskrav, inte på att tolka exceptionella undantag. Eftersom utredningen konstaterar stora tolkningssvårigheter och behov av delegerade akter i enlighet med artikel 14.7 och 26 för att klargöra kriterierna är det **olämpligt att omformulera** och lägga text på en högre författningsnivå än föreskrift.

När det gäller undantag för mikroföretag ska det framgå att de är skyldiga att ta fram dokumentation på begäran (direktivet artikel 14.4).

14 Produkters överensstämmelse

Funktionsrätt Sverige saknar förslag till text om befogenheter att ta bort (withdraw) en produkt från marknaden (från direktivets artikel 20 och 21). Det måste framgå i text i lagen men saknas i förslaget som rör undersökningar och marknadskontroll (14.4.7).

Formuleringen när det gäller marknadskontrollens omfattning (14.4.6) om att "granskningen av det åberopade undantaget ska utgå från de uppgifter och omständigheter som var kända för den ekonomiske aktören" utgör en begränsning i förhållande till direktivet om att endast legitima skäl kan utgöra en grund för att åberopa oproportionerligt stor börda. Citat (skäl 66): "**Lack of priority, time or knowledge should not be considered to be legitimate reasons.**"

Riktlinjer för digital tillgänglighet har funnits sedan förra seklet. Det finns kunskap om tillgänglighet för den som vill lära sig. På området tillgängliga medier där krav på tillgänglighet funnits sedan direktivet för audiovisuella medietjänster 2008, har vi som ideell organisation kunnat engagera oss i utvecklingen internationellt. Det har varit möjligt för svenska företag att engagera sig och utveckla tillgänglighet under decennier. Nu är det inte frivilligt längre.

Kapitel 15 Tjänsters överensstämmelse

Funktionsrätt Sverige anser att texterna med bedömningar och förslag om ansvar i en kedja av tjänster i relation till e-handel, beställning, betalning och distribution behöver förtydligas.

Det är svårt för en konsument att förstå vem som har ansvar och vem man ingått avtal med. Det i sig utgör hinder för tillgänglighet. Det framgår inte alltid att man förflyttas till en annan tjänsteleverantör när man väljer betalningssätt i en e-handelsbutik. Det borde vara den som bedriver e-handel där konsumenter **beställer** en produkt eller tjänst som är ansvarig för att kontrollera att hela kedjan av underleverantörer, betalning och distribution uppfyller krav på tillgänglighet.

Funktionsrätt Sverige anser att kraven i direktivets bilaga V, behöver lyftas fram. Det finns enkla lösningar på hur ekonomiska aktörer öppet deklarerar tillgänglighet till webbaserade tjänster på liknande sätt som krävs i webbtillgänglighetsdirektivet i andra länder. I USA använder branschen även frivilliga mallar för att offentliggöra hur produkter och tjänster lever upp till standarder så att det går lätt att jämföra.

En fördel är att dessa deklARATIONER placeras på samma ställe, helst i sidfoten på en webbplats, och har information om klagomålshantering. Detta fungerar redan i många kommersiella företag internationellt. Det finns också forskning och arbete som underlättar granskning och tillsyn av tillgänglighet med stöd av AI. Utredningen anser att varje tillsynsmyndighet ska bestämma hantering av klagomål (15.7.2). Det riskerar att leda till olika lösningar som försvårar för både företag och konsumenter.

Funktionsrätt Sverige anser att det är viktigt med öppenhet kring åtgärder vid bristande överensstämmelse (15.7.3). Slutna dialoger som myndigheter ofta tillämpar i Sverige, hjälper inte de som ska leva upp till en lag. En mer öppen ärendehantering (utan personuppgifter) med lösningar skulle underlätta att misstag inte upprepas och att klagomål kan utgöra ett stöd i regelefterlevnad. Idag får den som anmäler ingen meningsfull återkoppling om ett klagomål leder till någon åtgärd.

Erfarenheter av de stora brister i regelefterlevnad som rör tillgänglighet skapar oro över hur tillsynsmyndigheter ska bedöma åberopande av oproportionerligt stor börda (15.7.4). Även när det gäller tjänster har utredningen en otydlig formulering om vad som var känt för den ekonomiska aktören. Det är inte i linje med legitima skäl (skäl 66). Det måste ändras och förtydligas.

Kapitel 16 Behöriga myndigheter

Funktionsrätt Sverige konstaterar att regeringen har gett 30 myndigheter, däribland PTS, DIGG, Konsumentverket, MTM, Transportstyrelsen och Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att genomföra och följa upp funktionshinderpolitiken¹⁰ utifrån det funktionshinderpolitiska målet och inriktning, där ingår **universell utformning och borttagande av befintliga hinder för tillgänglighet**.

¹⁰Strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderpolitiken
<https://www.regeringen.se/4a8216/contentassets/b8c121037d7746899d4de4329e5159e8/strategi-for-systematisk-uppfoljning-av-funktionshinderspolitiken-under-2021-2031.pdf>

Förutom dessa 29 myndigheter omfattas alla statliga myndigheter av förordningen 2001:526 som kräver att de själva ökar tillgänglighet. Men särskilda uppdrag till ytterligare myndigheter, till exempel Finansinspektionen och Konkurrensverket kan behövas (16.3.1). Tillsyn över EU:s strukturfonder omfattar förhandskrav på tillgänglighet. Ansvaret flyttas från övervakningskommitté till myndigheter. Socialfonden har även haft särskild stödverksamhet som drevs av Handisam och Handikappförbunden om tillgänglighet i projekt

Strategin är inte konkret, långt ifrån den motsvarande europeisk strategin¹¹ som den dock hänvisar till. EU utlovar bland annat att inrätta ett **europeiskt resurscenter för tillgänglighet AccessibleEU 2022**. Det är sannolikt att denna funktion kommer att bidra till kunskap och stöd för genomförande av tillgänglighetslagen på den inre marknaden. För att inte skapa hinder på marknaden är det förstås viktigt att använda samma standarder och stöd för alla medlemsländer.

Vi föreslår att EN17161 Tillgänglighet genom universell utformning¹² utgör en gemensam grund för svenska myndigheter i genomförande av den svenska funktionshinderpolitiska strategin. Det behövs en samsyn för de olika begreppen för att underlätta samarbete i en fråga om tillgänglighet som är en tvärssektoriell fråga. Standarden är också framtagen bland annat för att kunna sätta tilldelningskriterier (börkrav) för att kvalificera leverantörer i upphandling. Att ha EN 17161 som gemensam grund kan bidra till främjande och att stärka genomförande av lagen.

Viktigt att skilja mellan tillsyn och främjande Funktionsrätt Sverige anser att det finns fara i att blanda rollen som tillsynsmyndighet med främjande (16.5 och 16.6). Främjande kan enligt strategin ovan stärkas av flera. Vi avstyrker utredningens förslag i förordningen (§6) att Post- och telestyrelsen ska utforma och tillhandahålla verktyg för att ekonomiska aktörer ska kunna göra vederbörliga skattningar av de uppskattade fördelarna för personer med funktionsnedsättning. Det finns inte med i direktivet, och försvårar regelefterlevnad och riskerar olikheter på den inre marknaden. Det kan komma delegerade akter som rör

¹¹Europeisk funktionsrättsstrategi som lanserades i mars 2021

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8376&furtherPubs=yes>

¹² Standarden EN 17161 finns tillgänglig gratis på svenska

<https://www.sis.se/produkter/terminologi-och-dokumentation/allmanna-regler/ss-en-1716120192/>

oproportionerligt stor börda. I Norge och USA¹³ som redan har lagstiftning har sanktioner varit en framgång för regelefterlevnad.

Vi har inga synpunkter på PTS som marknadskontrollmyndighet (16.3.2). När det gäller tillsynsansvar i övrigt (16.3.4) tillstyrker vi behov av samordning. Men samordningsansvar ska inte ligga på Myndigheten för Delaktighet. MFD har bidragit till att arbetet med tillgänglighet nästan helt avstannat, genom att försämra uppföljning av tillgänglighet. De kräver endast redovisning av att det finns planer men inte vilka åtgärder som faktiskt har vidtagits och som resulterat i förbättrad tillgänglighet. Tillgänglighet stannar vid "fagert tal" när det finns så lite redovisat om vad som faktiskt lett till att ta bort funktionshinder.

Vi har även i en skrivelse¹⁴ till regeringen kritiserat att MFD tagit bort vägledningen Riv hinder med konkreta verktyg för tillgänglighet, utan förklaring, vilket bidragit till sämre skydd mot diskriminering.

Vi tillstyrker förslag om tillsyn på Myndigheten för press, radio och tv (16.3.6) och MTM (16.3.7). Vi förstår inte hur utredningen tänker sig uppdelning av ansvar som gäller transporter. Tillsyn som bedrivs av Transportstyrelsen, som rör krav på utbildning av chaufförer, är svår att hitta, och det finns diskrimineringsfall¹⁵ som visar på brister. Vi ser hellre att ansvaret samlas på Konsumentverket eftersom det rör information riktad till resenärer. (16.3.8)

Vi tillstyrker att DIGG får föreskriftsrätt (16.3.9), men inte tillsyn. Det finns en poäng i samma regler i offentlig som privat sektor för tillgänglig webb. Men det krävs mer föreskriftsrätt och tillsyn för e-handel, bank- och finansiella tjänster, samt för krav som rör manualer och kundtjänst. Det skulle lämpa sig bättre för Konsumentverket.

Varken PTS eller MFD har förstått åtagandena om aktiv involvering i beslut i enlighet med konventions artikel 4.3 och allmän kommentar 7. Därför ser vi att en **klagomålsportal** och en arbetsgrupp för att granska

¹³ Norges myndighet Difi hotade SAS med böter på grund av otillgänglighet <https://www.uutilsynet.no/tilsyn/difi-avsluttar-tilsyn-med-sas-utan-dagboter/133>, men USA utfärdade dem <https://www.transportation.gov/briefing-room/dot7418>

¹⁴ Skrivelse från Funktionsrätt Sverige till regeringen 2019 om Riv hinder <https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2019/11/Skrivelse-Riv-hindren-Tillg%C3%A4nglighet-oktober-2019.pdf>

¹⁵ Avgörande i högsta domstolen som rör ansvar i ett diskrimineringsfall <https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2017/o-556-17.pdf>

hur tillsynen fungerar bör placeras på en annan myndighet, förslagsvis Konsumentverket. Men uppdraget skulle givetvis kräva resurser.

Kapitel 17 Regelefterlevnad

Funktionsrätt Sverige avstyrker bedömningen (17.5.1) att artikel 29 inte kräver författningsändringar. Det är anmärkningsvärt att utredningen, trots den information de fått från referensgruppen, anser att den svenska förvaltningsmodellen som överlåter till myndigheter att avgöra granskningsförfarande (17.2.1) är tillräcklig för att säkerställa de rättigheter som direktivet reglerar.

Utredningen har en vag idé om en gemensam klagomålsportal men inget skarpt förslag trots att Konsumentverket redan har uppdrag som rör klagomål inom Europa, e-handel och en ombudsman.

Vi anser inte att det räcker att invänta resultatet av utredningen om genomförande av EU-direktivet om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen (Fi 2021:01). **Det behövs ett tilläggsdirektiv till utredningen om grupptalan kopplat till tillgänglighetsdirektivet (17.5.3).**

Vi tillstyrker förslag om sanktioner och viten (17.6). Men befogenheter om att ta bort produkter från marknaden saknas som sagt, trots att de finns i direktivet (artikel 20 och 21).

Såväl Funktionsrätt Sverige som ledamöter i referensgruppen lämnade underlag om stora brister i regelefterlevnad av lagstiftning som rör tillgänglighet. Individer och organisationer som representerar personer som möter funktionshinder behöver de verktyg som artikel 29 lyfter för att lagen ska efterlevas och att förutsättningarna för att kunna åtnjuta sina mänskliga rättigheter ska kunna utkrävas.

Medan exempelvis USA:s justitiedepartement utvecklar tillgängligheten till en gemensam klagomålsportal¹⁶ för brott mot skyldigheten att överensstämna med tillgänglighetskrav, är Sverige kvar i ett icke-transparent och splittrat system, där det är oklart vart medborgare ska vända sig för att "tipsa" myndigheter. Väldigt få får någon återkoppling, och det är sällan ärenden inkluderar att rättighetsbärare behandlas som parter.

¹⁶ Se <https://civilrights.justice.gov/> och beskrivning av gott exempel på tillgänglighet vid revidering av portalen <https://www.access-board.gov/webinars/2021/09/28/section-508-best-practices-the-civil-rights-complaint-portal-an-accessibility-journey/>

Det som kallas tillgång till rättsväsendet (access to justice) är oerhört eftersatt. Personer som möter funktionshinder har ofta sämre ekonomi och förutsättningar att driva fall i domstol. Få vet och kan klaga till JO, som riktar upprepad kritik, utan att det leder till påtaglig effekt för att öka tillgängligheten för personer som möter funktionshinder.

Det behövs ett ansvarstagande på tvärpolitisk nivå för att genomförandet av lagen ska lyckas. Kunskapen om tillgänglighet är låg i myndigheter. Det är nödvändigt att marknadskontrollmyndigheter och tillsynsmyndigheter upprättar samarbete med organisationer som representerar personer som möter funktionshinder (skäl 80). Vi anser också att det behövs ett tillgänglighetsråd på Regeringskansliet som motsvarar den arbetsgrupp som EU-kommissionen ska inrätta (art. 28).

Kapitel 18 Konsekvensanalyser

Funktionsrätt Sverige saknar en konsekvensanalys sett till åtagande i artikel 4 och 9 i Funktionsrättskonventionen. Det är särskilt relevant i genomförande av detta direktiv som hänvisar till konventionen på flera ställen och allmän kommentar 2 om tillgänglighet (skäl 50 och 103). Konsultrapporter som utredningen köpt in baseras på uppskattade kostnader som utgår från att företag (som saknar kunskap om tillgänglighet) skulle vara tvungna att införa kraven direkt idag. Beräkningarna är inte realistiska och inte förenliga med direktivet.

Vi vet av erfarenhet från webbtillgänglighetsdirektivet att det kostar mycket med ett regelverk fyllt av luddiga juridiska undantag i stället för enkla regelverk utan kryphål som utgår från tillgänglighetskraven. Varken svenska småföretagare eller stora internationella företag som har arbetat med tillgänglighet under många år har gått i konkurs. De är tvärtom framgångsrika och följer utvecklingen.

Behov av att utreda vidare omfattning av krav

Funktionsrätt Sverige föreslår att regeringen skyndsamt tillsätter utredningar för att utvidga omfattningen av **tillgänglighetskrav till digitala lärplattformar och läromedel, för kollektivtrafik (stadstrafik) och byggd miljö**. Genom att utvidga bestämmelserna till dessa områden så blir regelverket enklare samtidigt som rätten till utbildning och personlig rörlighet ökar. Det bidrar till ett samhälle för alla.

Vänliga hälsningar

Elisabeth Wallenius
Ordförande Funktionsrätt Sverige